

**Jacek Grobelny, Wojciech Wiesner,
Piotr Zarzycki**

**Walory turystyczne gór w opinii
pieszych turystów sudeckich**

Ekonomiczne Problemy Usług nr 52, 321-329

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

JACEK GROBELNY, WOJCIECH WIESNER, PIOTR ZARZYCKI

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu

WALORY TURYSTYCZNE GÓR W OPINII PIESZYCH TURYSTÓW SUDECKICH

Wprowadzenie

Turystyka i rekreacja są zjawiskami kompensacyjnymi wobec współczesnego życia. Podkreślić należy ich niezbędność na każdym etapie rozwoju człowieka oraz znaczenie turystyki jako źródła doświadczeń uczuciowych, ekspresji, pozytywnych emocji i doznań estetycznych¹. Uprawianie turystyki w atrakcyjnym obszarze to nie tylko wysiłek fizyczny i pokonywanie barier, ale również odbieranie szeregu bodźców z elementów środowiska przyrodniczego, takich jak woda, powietrze, rzeźba terenu, flora czy fauna. Dla turysty ważne są również wszystkie wytwory działalności człowieka, które umożliwiają turystykę (infrastruktura turystyczna, zabytki architektury itd.). Cechy i elementy środowiska przyrodniczego i antropogenicznego w literaturze nazywane są także walorami turystycznymi i walorami recepcji². Terminy te w niniejszym opracowaniu stosowane będą zamiennie.

Główną formą turystyki górskiej jest turystyka piesza. Najważniejsze walory sprzyjające jej uprawianiu to: rozległe punkty widokowe, zmienność otoczenia, kontrastowość form, symetria i asymetria oraz dynamiczność i statyka w krajobrazie, barwność pejzaży, swoiste zjawiska akustyczne i konieczność pokonywania wzniesień³.

¹ S. Toczek-Werner, *Rekreacja i turystyka w cyklu życia człowieka*, w: *Podstawy turystyki i rekreacji*, red. S. Toczek-Werner, AWF, Wrocław 2007.

² J. Warszyńska, A. Jackowski, *Podstawy geografii turystyki*, PWN, Warszawa 1978.

³ *Wpływ środowiska przyrodniczego na zróżnicowanie turystycznych form rekreacji*, red. W. Deja, Wydawnictwo AWF, Warszawa 1986.

P. Zarzycki⁴ podkreśla, że piesza turystyka górską posiada wiele wartości zdrowotnych i społecznych. Wędrówka górską rozwija i usprawnia układy fizjologiczne człowieka, a w konsekwencji uodparnia na zmęczenie i choroby, odpręża psychicznie i przeciwdziała procesom starzenia. Wpływa także na naszą osobowość, akcentując cechy pożądane społecznie. Nie można tu też pominąć czynnika integrującego i socjalizującego, a także poznawczego.

Dolny Śląsk jest jednym z ciekawszych pod względem walorów turystycznych obszarem w Polsce. Rozwojowi turystyki sprzyja łagodny na nizinach, a w górach bodźcowy klimat oraz urozmaicony krajobraz. Znajdują się tu liczne osobliwości przyrody (wodospady, niezwykle formy skalne, jaskinie, przełomy rzek) oraz zabytki architektoniczne (kościóły, klasztory, zamki, pałace, fortyfikacje, zabytkowe zespoły urbanistyczne oraz muzea)⁵. Największą część ruchu turystycznego koncentrują takie obszary górskie, jak: Karkonosze, Góry Izerskie, Góry Kamienne, Sowie, Orlickie i Bystrzyckie, Masyw Śnieżnika i Góry Bialskie⁶. Dzieje się tak za sprawą urozmaiconej rzeźby terenu, gęstej sieci szlaków wędrówkowych pieszych, jak również stale rozbudowywanej infrastruktury turystycznej, zwłaszcza w połączeniu z panującymi tam dobrymi warunkami śniegowymi.

1. Cel, metoda i organizacja badań

Obserwując niektóre zachowania sudeckich turystów, można się zastanawiać nad tym, jakie walory turystyczne – przyrodnicze i antropogeniczne Sudetów wpływają na ich zachowania turystyczne. Celem badań było zdiagnozowanie opinii pieszych sudeckich turystów górskich w zakresie oceny walorów turystycznych – cech i elementów środowiska przyrodniczego i antropogenicznego, ważnych w podejmowaniu tej formy aktywności.

Badania przeprowadzone zostały wśród wędrujących po Sudetach pieszych turystów górskich w roku 2006. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankietową. Do analiz statystycznych zakwalifikowano 300 poprawnie wypełnionych kwestionariuszy ankiet. Badania były przeprowadzone w otoczeniu schronisk górskich:

- Góry Izerskie: Chatka Górzystów, Orle,
- Karkonosze: Kamieńczyk, Na Hali Szrenickiej, Szrenica, Pod Łabskim Szczytem, Odrodzenie, Samotnia, Strzecha Akademicka, Dom Śląski,
- Góry Kamienne: Andrzejówka,

⁴ P. Zarzycki, *Piesze górskie obozy wędrownie*, w: *Obozy wędrownie*, red. J. Grobelny, AWF, Wrocław 2007.

⁵ J. Czerwiński, *Sudety. Przewodnik*, Wydawnictwo Eko-Graf, Wrocław 2003.

⁶ T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia Turystyki Polskiej*, PWE, Warszawa 2002.

- Góry Sowie: Orzeł, Zygmuntówka,
- Góry Stołowe: Na Szczelińcu,
- Góry Bystrzyckie: Pod Muflonem, Jagodna,
- Masyw Śnieżnika: Na Śnieżniku.

2. Sylwetka społeczno-demograficzna turystów – uczestników badań sudeckich

W badanej grupie rozkład kobiet i mężczyzn był podobny (odpowiednio 48,3% i 51,7%). Większe zróżnicowanie zauważa się w obrębie wieku. Najliczniejsza grupa wiekowa to osoby pomiędzy 25 a 45 rokiem życia (52,3%), a następnie turyści od 19 do 24 lat (18% badanej populacji). Stosunkowo duży odsetek respondentów (16,3%) to osoby w wieku od 46 do 65 lat. Stan cywilny ankietowanych również był zróżnicowany – 58,3% to osoby stanu wolnego, pozostali (41,7%) to zamężne albo żonaci. Większość w badanej grupie stanowiły osoby z wykształceniem wyższym (44%), natomiast 36,3% miało wykształcenie średnie. Najmniejszą grupę stanowili respondenci z wykształceniem zasadniczym zawodowym (9,3%) oraz z wykształceniem podstawowym (10,3%). W badanej grupie przeważali badani aktywni zawodowo – stanowili oni 61% badanej populacji. Na pozostałe 39% składają się osoby niepracujące – 12% oraz uczące się – 27%. Pod względem kategorii zawodowej najliczniejszą grupę stanowią pracownicy umysłowi (32%) oraz studenci (19%).

3. Charakterystyka zachowań turystycznych turystów – uczestników badań sudeckich

Badana grupa charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem dotyczącym formy pieszej turystyki górskiej. Najliczniejsza grupa respondentów określiła swój aktualny pobyt w górach jako wycieczkę w góry połączoną z noclegiem w schronisku górskim (29,3%). Nieco mniej liczna grupa (24,7%) to turyści, którzy w momencie przeprowadzania badań wybrali się na kilkugodzinny spacer w góry. Blisko co piąty respondent badanej grupy (21%) to osoba będąca na jednodniowej wycieczce. Zatem wędrowkę po górach bez noclegu podejmowało w sumie 46% respondentów. Wśród respondentów 19% określiło swoją obecność w górach jako wielodniowy pobyt (zakwaterowanie w jednym miejscu i krótkie wypady w góry). Turyści będący na wielodniowej wędrowce po górach, z noclegami w schroniskach górskich, to 4,3% całej badanej grupy.

Dla większości respondentów ten przyjazd w góry był kolejnym, jednym z wielu. Spośród nich 28% to osoby, które od ponad pięciu lat uprawiają turystykę

górską, a osoby uprawiające ten rodzaj turystyki od ponad 10 lat stanowią 47% badanej grupy.

Większość turystów biorących udział w badaniu podejmuje wędrowki kilka razy do roku. Grupa ta stanowi 56% całej badanej populacji. Wśród ankietowanych 18% przyjeżdża w góry raz w roku, natomiast 13,6% odwiedza góry raz w miesiącu. Ponad 10% respondentów czyni to sporadycznie. Turyści ci przyjeżdżają w góry najczęściej w weekendy i dni wolne od pracy (63%). W badanej grupie 34% przeznaczają na wędrowki górskie czas urlopu lub wakacji. Większość badanych (53,6%) turystów najchętniej uprawia turystykę górską w lecie. Wśród respondentów 20,3% wskazało jesień jako ulubioną porę roku do uprawiania turystyki górskiej. Wiosna jest preferowana przez 17,6% ankietowanych. Najmniejsza część badanej grupy (8,3%) najchętniej wędruje po górach w zimie. W badanej grupie dominują osoby spędzające w górach średnio dwa do trzech dni (44%). Spośród badanych 32% to osoby preferujące jednodniowe pobyty w górach. Osoby spędzające najczęściej tydzień w górach stanowią 15,3% badanej grupy, natomiast 6,6% spędza w górach zazwyczaj dwa tygodnie. Aż 83% badanych to osoby wędrujące w towarzystwie rodziny lub znajomych. Część grupy (11%) wędruje samotnie.

Wśród respondentów najpopularniejsze są Karkonosze. Odwiedziło je do tej pory 94% wśród badanych osób. Kolejnym najczęściej odwiedzanym pasmem w Sudetach są Góry Stołowe (78% ankietowanych). Następne w kolejności są: Góry Sowie (65%), Masyw Śnieżnika (63%) Góry Izerskie (62%), Rudawy Janowickie (58%). Pozostałe pasma odwiedziło mniej niż 50% respondentów, a chodzi tu o Góry Wałbrzyskie (48%), Góry Kamienne (36%), Góry Bystrzyckie (33%), Góry Bialskie (23%), Góry Opawskie (17%). Pozostałe, w tym Góry Kaczawskie, Orlickie i Złote, odwiedziło 4% respondentów.

4. Walory turystyczne gór według turystów – uczestników badań sudeckich

W wyniku studiów nad literaturą teorii rekreacji⁷ wyróżniono przyrodnicze i antropogeniczne walory pieszej turystyki górskiej.

Do uwarunkowań przyrodniczych zaliczono:

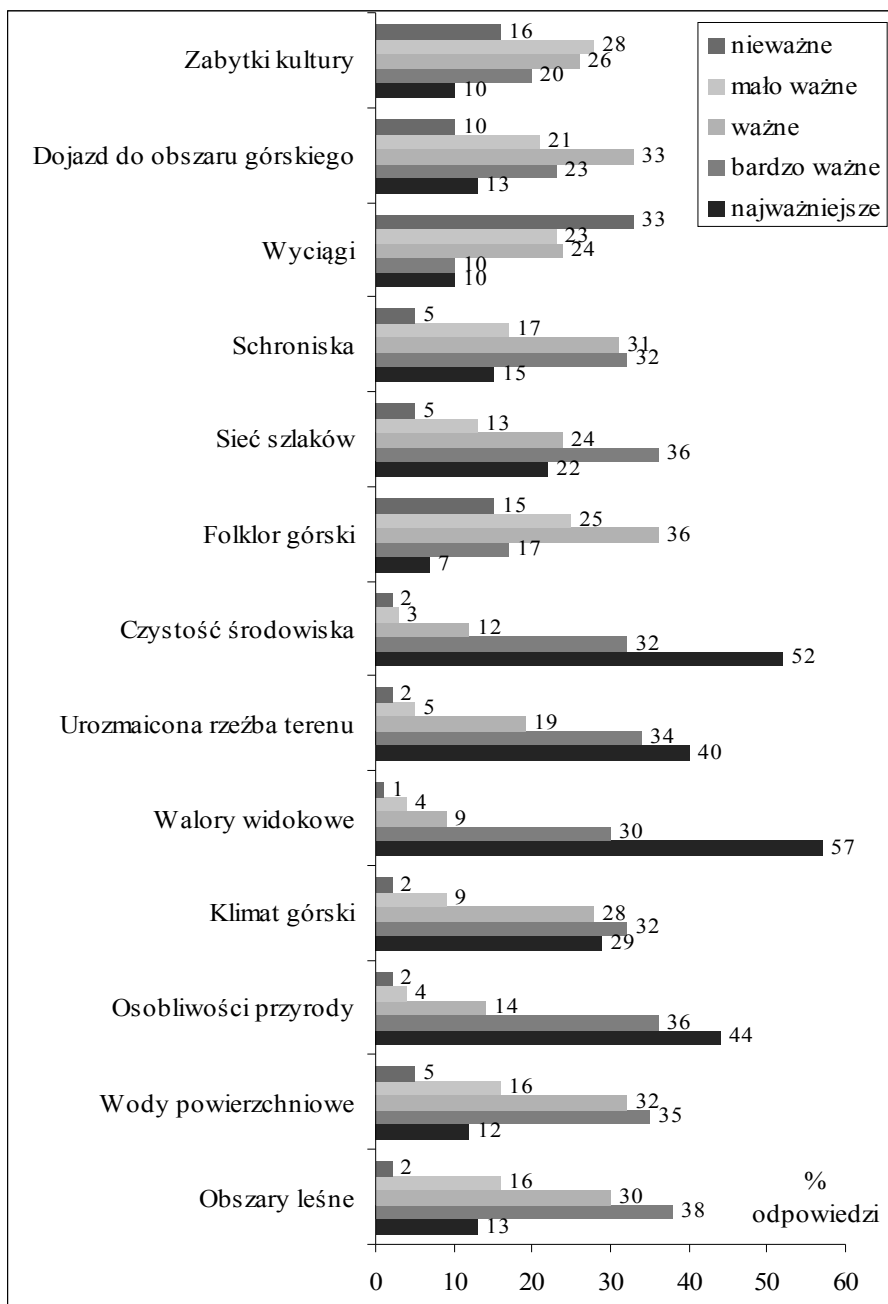
- obszary leśne,
- wody powierzchniowe,
- osobliwości przyrody,
- klimat górski,
- walory widokowe,

⁷ Analiza literatury, w oparciu o którą stworzono listę geograficznych uwarunkowań pieszej turystyki górskiej, została zawarta w pracy doktorskiej Piotra Zarzyckiego *Współczesna piesza turystyka górską w Polsce i jej uwarunkowania* (AWF Wrocław, 2003, maszynopis).

- urozmaiconą rzeźbę terenu.
- Uwarunkowaniami antropogenicznymi są:
- czystość środowiska,
 - folklor górski,
 - sieć szlaków,
 - schroniska,
 - wyciągi,
 - dojazd do obszaru górskiego,
 - zabytki kultury.

Wyróżnione walory przyrodnicze i antropogeniczne ocenione zostały przez pieszych turystów górskich pod kątem ich znaczenia dla uprawiania tej formy aktywności (rysunek 1). Ponad połowa respondentów za czynnik najważniejszy w podejmowaniu turystyki górskiej uznała walory widokowe (57%) i czystość środowiska (52%). Kolejnymi najważniejszymi czynnikami są osobliwości przyrody (44%) i urozmaicona rzeźba terenu (40%). Jako elementy nieważne przy podejmowaniu pieszej turystyki górskiej największa liczba respondentów (33,3%) podaje wyciągi turystyczne dostępne w sezonie letnim. Wśród ankietowanych 16% uznało za nieważne zabytki kultury, a 15% folklor górski. Zabytki kultury i folklor górski należą też do elementów uznanych przez największą liczbę turystów za mało ważne (odpowiednio 29% i 25%).

Charakteryzując oceny respondentów w zależności od cech społeczno-demograficznych, należy zaakcentować, że prawie zawsze w grupie czterech najważniejszych walorów górskich znajdują się walory widokowe, czystość środowiska, osobliwości przyrody i urozmaicona rzeźba terenu. Różnice w ocenach dotyczą głównie wartości procentowych, jakie uzyskał dany walor przyrodniczy lub antropogeniczny oraz miejsca w rankingu. Kobiety bardziej akcentują wartość czystego środowiska (K-55%, M-49%), natomiast mężczyźni urozmaiconej rzeźby terenu (K-35%, M-46%). Zauważalna jest także różnica w ocenie znaczenia czystości środowiska wśród osób w stanie cywilnym wolnym (49%) i zajęтым (56%). Wśród respondentów dzielonych według wykształcenia w grupie osób z wykształceniem podstawowym, którą stanowiły głównie dzieci spędzające czas w górach z rodzicami, oceny są bardziej wyrównane, a tym samym na niższym poziomie procentowym. Dodatkowo w grupie najważniejszych pojawiają się tutaj wyciągi turystyczne (36%). W grupie respondentów z wykształceniem wyższym najczęściej jako najważniejszy element środowiska wymieniane są walory widokowe (61%), w dalszej kolejności osobliwości przyrody (52%), czystość środowiska (51%) oraz urozmaicona rzeźba terenu (37%). Wykształceni na poziomie średnim również za najistot-

Rys. 1. Waga przyrodniczych i antropogenicznych walorów gór w podejmowaniu pieszej turystyki górskiej przez turystów – uczestników badań sudeckich

Źródło: opracowanie własne.

niejsze uważają walory widokowe (60%) oraz czystość środowiska (58%), natomiast wartość innych walorów określana jest tu na zdecydowanie niższym poziomie (urozmaicona rzeźba terenu 43%, osobliwości przyrody 38%). Respondenci z wykształceniem zawodowym zasadniczym wymieniają w pierwszej kolejności czystość środowiska i walory widokowe (po 54%), a następnie urozmaiconą rzeźbę terenu 50%, osobliwości przyrody 43%, obszary leśne 39%, klimat górski 36% i sieć szlaków 32%. Analizując oceny respondentów według wieku, można zauważyć, że większe zdecydowanie w ocenach widać u osób powyżej 45 lat. Osoby te akcentują wyraźnie wagę czystości środowiska (60%) i walorów widokowych (59%). Dla badanych w wieku do 24 lat najważniejsze są walory widokowe (50%), czystość środowiska (46%), urozmaicona rzeźba terenu (43%) oraz osobliwości przyrody (37%). Podobnie respondenci w wieku 24-45 lat są zdania, że największy wpływ na atrakcyjność mają walory widokowe (60%) i czystość środowiska (53%). Kolejność dwóch następnych walorów jest inna – osobliwości przyrody (46%) i urozmaicona rzeźba terenu (39%).

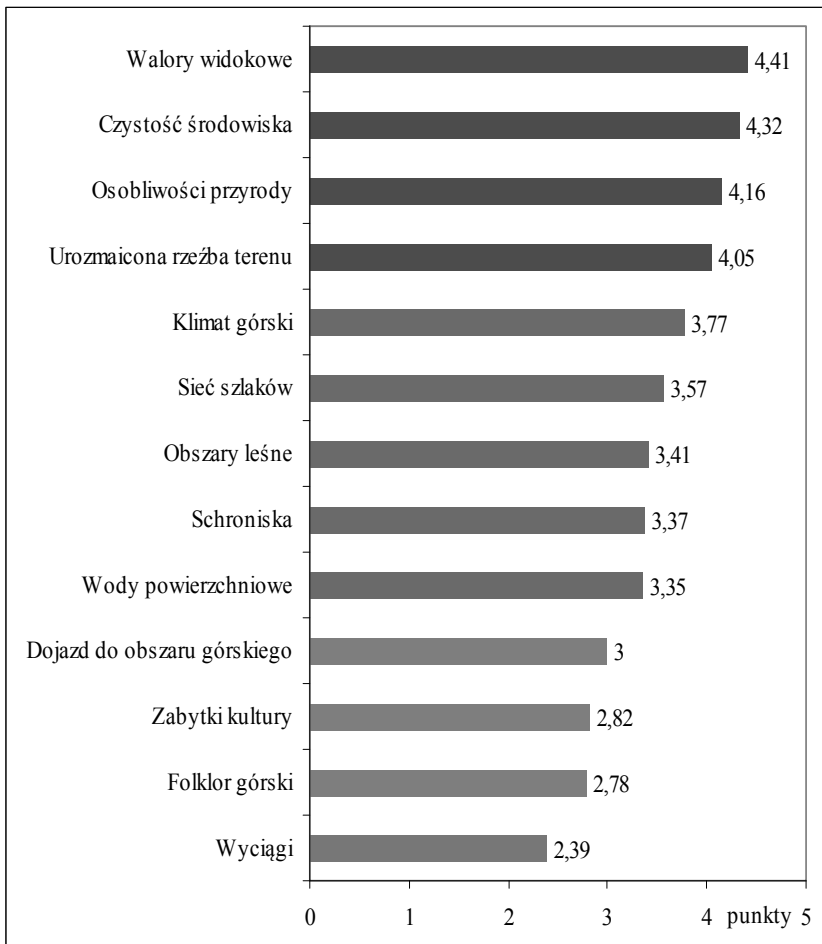
Średnie arytmetyczne ocen punktowych (5 punktów – najważniejszy, 1 – nieważny) 300 badanych pieszych turystów górskich stanowiły podstawę do stworzenia rankingu cech i elementów środowiska przyrodniczego i antropogenicznego przydatnych dla wędrówek górskich (rysunek 2). W efekcie wyodrębniono grupy walorów, których średnie arytmetyczne zawierały się w określonych przedziałach punktowych.

Warto zwrócić uwagę, że największe znaczenie czterech pierwszych walorów turystycznych (rysunek 2) dla uprawiania pieszej turystyki górskiej podkreślone zostało przez respondentów także zdecydowanie największą ilością maksymalnych ocen pięciopunktowych (najważniejsze w podejmowaniu pieszej turystyki górskiej) – rysunek 1.

Podsumowanie

Respondenci to w głównej mierze ludzie młodzi i w średnim wieku, z wykształceniem średnim lub wyższym. Udział kobiet i mężczyzn w badanej grupie jest prawie jednakowy. Badani turyści to przede wszystkim ludzie wędrujący po Sudetach od kilku lub kilkunastu lat, preferujący krótkie, kilkudniowe pobyty w górach.

Wyniki badań pokazują wyraźne zróżnicowanie w ocenach walorów turystycznych – cech i elementów środowiska przyrodniczego i antropogenicznego gór, ważnych w podejmowaniu pieszej turystyki górskiej. Oceny te, dokonane przez turystów sudeckich, pozwoliły na stworzenie rankingu tych walorów (rysunek 2).

Rys. 2. Ranking przyrodniczych i antropogenicznych walorów gór w opinii turystów – uczestników badań sudeckich

Źródło: opracowanie własne.

Według badanych najważniejsze w podejmowaniu pieszej turystyki górskiej są walory widokowe, osobliwości przyrody, czystość środowiska oraz urozmaicona rzeźba terenu. Do walorów środowiska górskiego wysoko cenionych przez turystów należą ponadto: obszary leśne, wody powierzchniowe, klimat górski, sieć szlaków i schroniska. Elementami mającymi zdaniem pieszych turystów górskich najmniej wpływ na uprawianie wędrowek są: możliwość dojazdu do obszaru górskiego, zabytki kultury, folklor górski i wyciągi jako element zagospodarowania turystycznego. Wyciągi turystyczne są uznawane przez turystów za nieważne w wędrowkach górskich.

Można zatem zauważyć, że wędrowcy górscy są nade wszystko zainteresowani przyrodą oraz szlakami, a także schroniskami górskimi, gdzie posilą się, prześpią i odpoczną po wędrowce. Piesi turyści górscy nie do końca są zainteresowani krajoznawstwem, gdyż elementy tradycji i kultury ludności miejscowej nie są dla nich ważne. Można zaryzykować tutaj nawet stwierdzenie, że pieszy turysta sudecki nie jest do końca ekoturystą, gdyż w jego sferze zainteresowań nie ma zbyt dużo miejsca na kontakt ze społeczeństwem lokalnym i jego kulturą, co jest cechą ekoturystyki⁸.

TOURISTISCHE ANZIEHUNGSFAKTOREN VON GEBIRGE IN DER BEGUTACHTUNG DER BERGWANDERER IN SUDETY (SUDETEN)

Zusammenfassung

Die aktive qualifizierte Wandertouristik im Gebirge bringt viele Werte mit, insbesondere dann, wenn das Gebirge zu den „leichten“ gehört. Und so sind die Sudeten, die Bergwanderungen vielen Touristen mit unterschiedlicher Vorbereitung ermöglichen. Das Ziel der Forschung war Begutachtung durch Bergwanderer im Bereich der Bewertung von touristischen Anziehungsfaktoren – Merkmalen und Elementen der Natur- und anthropogänen Umgebung, die in ihrer Empfindung bei der Aufnahme dieser Aktivität eine wesentliche Bedeutung haben. Zur Analyse wurden 300 Bögen dieser Umfrage qualifiziert. Die Forschungsergebnisse zeigen eine große Differenzierung in der Beurteilung der Natur- und anthropogänen Bedingungen für die Bergwanderung. Nach den Äußerungen der Befragten spielen die wichtigste Rolle bei der Entscheidung über Wanderung solche Faktoren wie Landschaft, Natursehenswürdigkeiten, reine Umgebung sowie differenzierte Landschaftsform. Zu Elementen der Gebirgslandschaft, die durch Touristen hoch geschätzt werden, gehören darüber hinaus: Waldflächen, Oberflächengewässer, Gebirgsklima, Wanderwege und Backpacker Hostels. Man kann also sagen, dass Bergwanderer vor allem an der Natur und Wegen interessiert sind, deren Benutzung ihnen ermöglicht die Natur zu bewundern, und auch an Hostels, wo sie essen, übernachten und sich nach einer Wanderung erholen können.

Übersetzt von Beata Zdrzalik-Grobelna

⁸ T. Łożewicz, G. Bińczyk, *Podstawy turystyki*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Zakład Wydawniczy DrukTur, Warszawa 2001.